

גליון תתסו + ערש"ק פרשת תרומה

לקראת שבוע

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

כיצד הגביהו את הכפורת הכבודה?

כיצד משכינים את הקב"ה בעולם?

בגדר אמה טרקסין לשיטת הרמב"ם

בית הכנסת – קדושתו ומטרתו

מכון אור החסידות

סניף ארץ הקודש
ת.ד. 2033
כפר חב"ד 6084000
03-738-3734
Likras@likras.org

Or Hachasidus

Head Office
1469 President St. #BSMT
Brooklyn, NY 11213
United States
(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי', הרב צבי הירש זלמנוב,
הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב,
הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תרומה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תתסו), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כאופן אמירתם, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכה לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש..... ב

כיצד הנביהו את הכפורת הכבדה?

מדוע מביא רש"י רק את עובי' של הכפורת ולא את עובי' של שאר הכלים? / מדוע נאמר רק בארון "ועשו" לשון רבים ולא כפי שנאמר בשאר הכלים - "ועשית" לשון יחיד? / גודל משקל הארון והכפורת על משקל שאר הכלים, שמכריח עשייתה ע"י רבים דווקא

(ע"פ לקוטי שו"ת ח"א שו"ת א' לפרשט)

פנינים..... ה.

ועשו לי מקדש - בזמן הזה (ע"פ לקוטי שו"ת ח"א ע"ב 123 ואילך)

בית המקדש השלישי - ייבנה ע"י מי? (ע"פ לקוטי שו"ת ח"א ע"ב 84. ח"א ע"ב 98. ח"א ע"ב 418)

יינה של תודה..... ו.

כיצד משכינים את הקב"ה בעולם?

כיצד שורה השכינה דווקא בדברים גשמיים? / מה מיוחד בנס של "מקום ארון אינו מן המדה"? / האם יש דבר שנמנע מהקב"ה? / ומדוע התקשה משה בעשיית המנוחה? / מהות השכנת השכינה במשכן ומקדש

(ע"פ לקוטי שו"ת ח"א ע"ב 152 ואילך)

פנינים..... ז.

מקדש בתוך הבית! (ע"פ לקוטי שו"ת ח"א ע"ב 128 ואילך)

להוכיח - "לשמי" (ע"פ לקוטי שו"ת ח"א ע"ב 291)

חידושי סוגיות..... יא.

בגדר אמה טרקסין לשיטת הרמב"ם

יסיק גדר מחודש לשי' הרמב"ם להכותל שעשו בין קודש לקה"ק אינו רק בגדר מחיצה להבדיל או מסך כנגד הארון, אלא מקום ממש בפ"ע במקדש; ועפ"ז מיישב כמה קושיות ודיוקים בדברי הרמב"ם

(ע"פ לקוטי שו"ת ח"א ע"ב 95 ואילך)

תורת חיים..... טז

בית הכנסת - קדושתו ומטרתו

מקראות גדול

ביאורים בפשוטו של מקרא

כיצד הגביהו את הכפורת הכבדה?

מדוע מביא רש"י רק את עובי של הכפורת ולא את עוביים של שאר הכלים? / מדוע נאמר רק בארון "ועש"י" לשון רבים ולא כפי שנאמר בשאר הכלים – "ועשית" לשון יחיד? / גודל משקל הארון והכפורת על משקל שאר הכלים, שמכריח עשייתה ע"י רבים דווקא

בפרשתנו מצווה הכתוב אודות עשיית המשכן וכליו. ובתוך הציווי על עשיית הארון, באה המצווה על עשיית הכפורת, שהיתה מונחת על הארון: "ועשית כפורת זהב טהור, אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה" (כה, יז).

ומפרש רש"י:

"אמתים וחצי ארכה – כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן; ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו שהי' עובי' טפח".

ודברי רש"י אלו – שבסוף ה'דיבור' – דורשים ביאור:

א) ידועה דרכו של רש"י, לפרש את "פשוטו של מקרא" בלבד; ובעניננו – כיון שהכתוב לא פירש את שיעור עובי הכפורת, מדוע רש"י מביא זאת? וכי מה יחסר בהבנת הפשט אם לא נדע את עובי הכפורת?

ב) מאי שנא עובי' של הכפורת מעוביים של שאר הכלים, כמו: השולחן, שנתפרש ארכו ורחבו וקומתו ולא נתפרש עוביו – מדוע איפוא מפרש רש"י דוקא את עובי' של הכפורת?

ב. ויש לומר א' מהביאורים בדברי רש"י אלו (ועוד יש לפרש בזה. וראה משנ"ת במדור זה לש"פ תרומה תש"ע), שנתכוון להסביר למה שינה הכתוב בלשון הציווי דעשיית הארון:

בעשיית שאר הכלים והבגדים לשון הכתוב הוא – "ועשית", כמו: "ועשית שולחן" (כה, כג), "ועשית מנורת זהב" (כה, לא) – וכן בכולם;

לקראת שבת

ה

אמנם בארון נאמר "ועשו ארון עצי שטים גו'" – לשון רבים.

והנה מובן, שגם באותם כלים שנאמר בהם "ועשית" אין הכוונה כפשוטו, שמשא לבדו הוא יהי' העושה בפועל (והוא דבר הנמנע שיעשה את כל אלו המלאכות שנאמר בהן "ועשית"); ואדרבה, הרי מפורש במקרא שנעשה על ידי כמה וכמה חכמי לב [וברש"י מפורש (פקודי לט, לג) "שלא עשה משה שום מלאכה במשכן"!]

ועכצ"ל שאף שנעשה על ידי רבים (ולא על ידי משה), מכל מקום מתאים הלשון "ועשית" המדבר למשה, מכיון שהעשיי' נעשית על פיו [ומצינו בכ"מ שלשון כזו מתאימה גם באם לא ייעשה הדבר כמו ידיו ממש, ומוכרח הוא במ"ש "ויהי בונה עיר" (בראשית ד, יז), ומפרש רש"י דקאי על קין שהוא בונה העיר. והרי פשוט שאין בכוחו של איש אחד לבנות עיר שלימה, והפירוש הוא שנבנתה על פיו].

ומעתה צ"ב, דמכיון שבכל הכלים נאמר "ועשית" לשון יחיד – גם באותם כלים שנעשו בפועל על ידי רבים – מדוע נשתנה הארון שבו נאמר במפורש "ועשו" לשון רבים? [וכן הקשו במדרש (שמו"ר פל"ד, ב) ובכמה ממפרשי התורה (רמב"ן. אור החיים. ועוד) – ותירוצם אינו בדרך "פשוטו של מקרא"].

ג. ודיוק לשון זה מיישב רש"י בזה שהוא מדגיש את עובי הכפורת – שבזה מובן המיוחד בארון לגבי שאר הכלים, שדוקא בו נאמר "ועשו" לשון רבים, משום שבו מוכרחת עשיית רבים; והיינו, שאף שגם בשאר הכלים היתה בפועל השתתפות של רבים הנה אין זה מוכרח בעשיית כל כלי וכלי בפ"ע, משא"כ בהארון שהי' בו הכרח מיוחד שישתתפו רבים בעשייתו.

ביאור הענין:

מכיון שהכפורת "אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה", ובעובי טפח – ונוסף לזה הרי היא כוללת את הזהב הרב שממנו נעשו הכרובים היוצאים מן הכפורת – הרי מדובר בחתיכת זהב רבת משקל, ואין בכחו של אדם אחד לעבוד ולעשות זה לבדו, אם לא בסיוע של עוד אנשים.

זאת ועוד, שהרי לא מדובר כאן רק על עשיית הכפורת כחתיכת זהב העומדת על הקרקע, אלא שהיו צריכים להגבי' כל חתיכה זו ולהניחה על גבי הארון; ומפשטות הכתוב (פרשתנו כה, כא) משמע שנתינת הכפורת על הארון היא גמר עשיית הארון, ומובן מה שנאמר בארון "ועשו" לשון רבים – כי לשם עשייתו (בשלימות, עם הכפורת שעליו) היתה מוכרחת השתתפות של כמה בני אדם ביחד.

[ובזה שונה הארון מהמנורה – שאף שהיתה "ככר זהב טהור" (כה, לט), שגם זה משא כבד, הרי לא הי' משקל זה של המנורה לבדה אלא רק בצירוף "כל כלי" שעומדים כ"א בפ"ע (ראה רמב"ן שם). וגם את"ל שזהו משקל המנורה לבדה (כפירוש הרא"ם שם) – הרי מפורש ברש"י (כה, לא) שמשא לבדו טלטל הככר והשליכו לאור.

וכן שונה הארון מהקרשים – שאף שהיו כבדים ביותר ולא הי' אפשר להקימם בכחות רגילים (רש"י פקודי לט, לג), הרי הציווי "ועשית" מתייחס לעשייתם והי' אפשר להתעסק בעשיית הקרש כאשר הוא מושכב על הקרקע, משא"כ בארון שהי' הכרח – לשם עשייתו בשלימות – להגבי' הכפורת ולהניחה על הארון].

ד. ולדרך זו הרווחנו לבאר גם דברי רש"י בפ' ויקהל (לו, א), עה"פ "ויעש בצלאל את הארון" – וז"ל:

"ויעש בצלאל – לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו".

ולכאורה אינו מובן, מדוע הוציא רש"י את הכתוב מפשוטו, שבצלאל לבדו עשה את הארון?

[ואף שבוודאי השתתף בצלאל בעשיית כל כלי המשכן, ולא בהארון בלבד – מכל מקום אפשר לפרש שהארון הי' הכלי היחידי אשר עשהו בעצמו, בלי פיוע זולתו; והטעם מובן: מכיון שהארון הי' דבר העיקרי והמקודש ביותר מכל כלי המשכן – לכן נעשה דוקא על ידי בצלאל שהי' החכם העיקרי מכל עושי מלאכת המשכן].

אמנם לפי הנ"ל א"ש, שאי אפשר לפרש שבצלאל עשה את הארון לבדו – כי הרי עשיית הארון (בשלימותה, כולל הנחת הכפורת שעליו) דורשת בהכרח השתתפות של כמה בנ"א ביחד, שזהו שדוקא בהציווי על עשיית הארון נאמר "ועשו" לשון רבים.

ולכן הוכרח רש"י לפרש ש"ויעש בצלאל" אינו כפשוטו, אלא שלפי שנתן נפשו על מלאכת הארון לכן נקראת על שמו.

ואמנם, פשוט הדבר שבפ' החכמי לב נתנו נפשם על מלאכת המשכן שעשו הם – אך בצלאל נתן נפשו "יותר משאר חכמים" (כדיוק לשון רש"י) על מלאכת הארון, ולכן נקראת עשייתו על שמו דוקא.

ד"מקדש מעט . . אלו בתי כנסיות", שלפי זה יש חיוב תמידי של "ועשו לי מקדש" וקיים לעולם גם בגשמייות, כי תמיד יש חיוב לעשות ולקבוע מקום לה' גם כשאין ביהמ"ק קיים, ובכל מקום שנמצאים בני" (גם בחו"ל), והם בתי כנסיות.

בית המקדש השלישי – ייבנה ע"י מי?

בכ"מ בדברי רז"ל משמע שהמקדש דלעתיד ייבנה על ידי בני ישראל (ראה ירושלמי מגילה פ"א הי"א. ויק"ר פ"ט, ו. ועוד), וכן פסק הרמב"ם דמשיח בונה המקדש (הל' מלכים רפ"א וסופו). אך לאידך, כתב רש"י (סוכה מא, סע"א) ש"מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים", וכן איתא בזוהר, שבית המקדש השלישי ייבנה ע"י הקב"ה - "בניינא דקוב"ה" (ראה זוהר ח"א כה, א. ח"ב נט, סע"א. קח, סע"א. ח"ג רכא, א).

ויש לתווך הדברים בכמה אופנים:

א. בסוגיית הגמ' בסנהדרין (צח, סע"א) מיושבים כמה כתובים בנוגע לעתיד לבוא, שתלוי אם יהיו ישראל במצב של "זכו" או "לא זכו". ועד"ז יש לומר בנדון דידן, שאם יהיו במצב של "לא זכו" ייבנה בית המקדש על ידי בני אדם. ואם יהי מצב של "זכו" - ייבנה על ידי הקב"ה.

ב. חלק הבנין שמבואר ומובן מהנאמר במס' מדות או מ"הדברים המפורשים ביחזקאל" (לשון הרמב"ם הל' ביהמ"ח פ"א הי"ד) ייבנה על ידי בני אדם, והחלק ש"אינו מפורש ומבואר" (שם) יתגלה מן השמים.

ג. אמרו חז"ל עה"פ "טבעו בארץ שערי" (איכה ב, ט) ש"שערי ביהמ"ק במקומן נגנזו" (איכ"ר פ"ב, יג, ועוד). ועפ"ז יש לומר, שבית המקדש עצמו ירד מן השמים, אבל הדלתות והשערים ש"טבעו בארץ" יעלו ויתגלו במקומם, ואז יעמידו בני ישראל את הדלתות במקומם. ולכן ייחשב כאילו בנוהו ישראל, כי המעמיד דלתות בבנין נחשב כאילו בנאו כולו (ראה בבא בתרא נג, ב).

ועשו לי מקדש – בזמן הזה

ועשו לי מקדש
(כה, ח)

שנינו בספרי (בהעלותך יא, טז) "בכל מקום שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים . . במקדש הוא אומר ועשו לי מקדש". ועד"ז איתא במדרש "בכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם לא בעוה"ז ולא לעוה"ב . . במקדש ועשו לי מקדש" (ויק"ר פ"ב, ב). ומבאר כ"ק אדמו"ר הצ"צ (אוה"ת פרשתנו ס"ע איתמב, ובכ"מ) דענין "אינו זו בעוה"ז" הוא "משום דכתיב ואהי להם למקדש מעט . . וארז"ל . . אלו בתי כנסיות, א"כ הרי שאין זו גם בעוה"ז".

ולכאורה צריך ביאור, הרי בביאור מאמר רז"ל הנ"ל נאמרו כמה פירושים, ומהם: א. "במקדש והמזבח יראה שאע"פ שבבנין שלמה נסתלקו מ"מ הם קיימים לעולם במקום שנגנזו ולא יהי בהם הפסד" (יפ"ת השלם לויק"ר שם). ב. אע"פ שהמקדש נחרב, קדושת המקום לא בטלה (ראה ספרי דבי רב, תולדות אדם ועוד לספרי שם). וצ"ע, אמאי לא ניחא לי' להצ"צ פירושים הנ"ל, שלכאורה עדיפי, שהרי לפיהם קאי על המקדש עצמו שהוא קיים לעולם, ולא רק על הבתי כנסיות שהם מעין ובדוגמת המקדש, ולא המקדש ממש.

ויש לומר ע"פ מ"ש הרמב"ם בספר המצות (מ"ע קעו) בפירוש דברי הספרי הנ"ל "ואמרו כל מקום שנאמר לי ה"ה קיים לעולם, כלומר שהוא דבר מתמיד ואינה מצוה לפי שעה אבל הוא ראוי ומחוייב לדורי דורות". והיינו, שהפירוש ד"קיים לעולם" אינו רק שהחפצא קיים לעולם, אלא שחיוב הגברא קיים לעולם, דכל מקום שנאמר לי ה"ז ציווי תמידי לדורות.

ויש לומר דמסתעם זה לא ניחא לי' להצ"צ לפרש ד"אינו זו לעולם" היינו מפני נצחיות המקדש או השראת השכינה במקום המקדש - כי זה מורה רק על הקיום הנצחי של החפצא דהמקדש, ולא על הקיום הנצחי של חובת הגברא ד"ועשו לי מקדש". ולכן מפרש "אינו זו לעולם" על ענין

הדבור מודפס
לעילוי נשמת

הרה"ח ר' יהודה לייב ב"ר

מדרכי אברהם ישעני

ע"ה נולד

מזכור ב"ק אדמו"ר ז"ע

נלב"ע י"ד ניסן ה'תשס"ב

הנעברה

ינה של תורה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

כיצד משכינים את הקב"ה בעולם?

כיצד שורה השכינה דווקא בדברים גשמיים? / מה מיוחד בנס של "מקום ארון אינו מן המדה"? / האם יש דבר שנמנע מהקב"ה? / ומדוע התקשה משה בעשיית המנוחה? מהות השכנת השכינה במשכן ומקדש

בתחילת פרשתנו (כה, ח) מצווה הקב"ה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". הקב"ה מורה לבני ישראל, שיבנו לו משכן ומקדש שבו תשרה שכינתו ית'.

ויש לתמוה תמיהה רבה:

הדעת נותנת שהקב"ה ישכון בלימוד התורה של יהודי, בתפילה בכוונה, וכיוצא באלו. עבודות אלו הן רוחניות ונעלות, וראויות שישכון בהן הבורא ית"ש; אך ישראל נצטוו לעשות את המשכן דווקא מדברים גשמיים כמו "זהב וכסף ונחושת" (פרשתנו כה, ג) ושאר מיני צמר ועצים ועורות. והדבר תמוה ביותר: כיצד ניתן לעשות להקב"ה מקדש מדברים גשמיים ונחותים?

ויש לבאר את מהות עניין המשכן ומקדש והמשכת השכינה שבו; ואזי יתברר שהשראה נעלית זו תיתכן דווקא בבניין הגשמי שבונים בני ישראל, ולא בעולמות רוחניים ובעבודה רוחנית.

"מקום ארון אינו מן המדה"

מתואר בגמרא (מגילה י, ב. יומא כא, א), שקודש הקדשים הי' עשרים על עשרים אמה, והארון שהי' מונח בקודש הקדשים הי' "אמתים וחצי ארכו ואמה וחצי רחבו". והנה, כאשר היו מודדים את הרווח בין שני צדי הארון לכותלי קודש הקדשים היו מוצאים "עשר אמות אור לכל רוח", והארון לא תפס מקום כלל!

בכדי להבין את מהות ההתגלות האלוקית שבנס זה, יש להקדים תחילה ולבאר מעט אודות אופני התגלות הקב"ה אל הנבראים:

אילו הי' הקב"ה מתגלה אל הנבראים כפי שהוא, לא הי' להם שום קיום ומציאות, והיו בטלים במציאות ממש. ובכדי שיהי' לעולם קיום, צמצם הקב"ה את אורו הגדול, והרי הוא

מתגלה אל הנבראים באופן מצומצם מאוד. גילוי זה "מלובש" כביכול בתוך "לבושים" והסתרים רבים, עד אשר יוכל להתגלות בנבראים הגשמיים השפלים והנחותים.

כאשר הנבראים מקבלים את חיותם מגילוי מצומצם זה, הם אינם מתבטלים ממצאותם, ויכולים להישאר מוגבלים ומצומצמים. על ידי גילוי מצומצם זה, יכול כל נברא להמשיך ולהתנהג על פי הטבע שטבע השי"ת בעת שברא את עולמו.

אמנם, לפעמים הקב"ה מתנהג עם בריותיו בהנהגה נסית, באופן של שידוד מערכות הטבע. בזמן זה, מתגלה השי"ת אל הנבראים שלא על ידי הצמצומים האמורים, וממילא אין שום מקום להנהגת הטבע, ובטלות כל ההגבלות הגשמיות של זמן ומקום וכהאי גוונא.

הקב"ה נושא הפכים ו"נמנע הנמנעות"

והנה, בנוגע לארון מצינו דבר והיפוכו, שתי הנהגות שאי אפשר להן להתיישב יחד:

מחד, ה' הארון מדוד ומוגבל בדיוק גמור לפי המידות שקבעה לו התורה. שהרי אם יעשו את הארון שלא על פי מידות אלו, לא יחול עליו גדר ארון הברית, וגם לא יתקיים בו נס זה של "מקום ארון אינו מן המדה". ומובן מכך, שהארון ה' נתון תחת הגבלות הטבע וה' מדוד בארכו ורחבו וכו' באופן מדויק (ראה לקוטי שיחות חט"ו עמ' 186).

ויחד עם היותו מוגבל בגדרי הטבע שקבע השי"ת, ה' גם כן למעלה ממקום, ולא תפס מקום בבית קדשי הקדשים.

ונמצא אם כן, שה' הארון מדוד במדידות הטבע, ויחד עם זאת מרומם מהגבלות הטבע. ובוזה נתחברו שני דברים הפכיים שאינם יכולים להתחבר בשום אופן!

בדרך כלל, כאשר ישנו נס, הרי זה משום שהשי"ת מתגלה אל הנבראים שלא על ידי צמצום, וממילא בטלים גדרי הטבע באותו עניין. ולעומת זאת, כאשר שוררת הנהגה טבעית, הרי זה משום שיש גילוי מצומצם מהשי"ת, שנותן מקום להגבלות הטבע. אך בארון היו שני אופני גילוי אלו, בעת ובעונה אחת: גם מוגבל ומצומצם, וגם למעלה מגבול וצמצום.

חיבור שני הפכים גמורים, הוא דבר שאינו יכול להיות מובן בשכל האנושי. ואף היו מחוקרי ישראל שאמרו שחיבור מעין זה הוא נמנע מהשי"ת. לשיטתם, ביכולתו ית' לפעול דברים שהם נגד הטבע, אך חיבור הפכים, כמו שיהי' אדם "רוכב ובלתי רוכב" באותו רגע, הוא בלתי אפשרי, והוא "נמנע" גם אצל השי"ת.

אמנם, הרשב"א כתב שהקב"ה הוא "נמנע הנמנעות". אין שום דבר אשר נמנע ממנו, והוא ית' יכול לחבר הפכים ממש, מה שאין המוח האנושי מסוגל לקלוט ולהכיל כלל (ראה שו"ת הרשב"א סי' תיח. עקידה ש"פ. ספר החקירה להצמח צדק ע' 68. ספר המאמרים תרע"ז עמ' כח ואילך).

והנה, למעלה נתבאר שיש שני אופנים בגילוי אורו ית', אם על ידי צמצום או בלא צמצום. על ידי צמצום מתקיימת הנהגת הטבע, ושלא על ידי צמצום נפעל שידוד מערכות הטבע. אך בכדי שיוכל להיות נס עצום כזה של חיבור טבע ולמעלה מן הטבע, צריכים לגילוי נשגב הרבה יותר.

מקורו של נס זה, אינו מגילוי אורו ית', אלא ממהותו ועצמותו ית'. לגבי עצמותו ית', אין שום הגבלה והגדרה. לא שייך לומר על שום דבר שהוא "נמנע" אצלו ית', והוא יכול גם לחבר את ההפכים, ולאחד את הטבע ולמעלה מן הטבע.

תפילות על דברים גשמיים – דרך קודש הקדשים

על פי המבואר למעלה, נמצא חידוש עצום בגילוי השכינה שהי' בבית המקדש, ובשניים: (א) דרגת הגילוי שהייתה במקדש, היא גילוי עצמותו ומהותו של הקב"ה. גילוי זה אינו קיים בשום מקום אחר, גם לא בעולמות הרוחניים הנעלים והנשגבים ביותר, אלא רק בבית המקדש. (ב) בדרך כלל, אין גילוי רוחני יכול לשרות בגלוי לעין כל בדבר גשמי. אך בבית המקדש, ששם הי' גילוי כה נעלה מעצמותו ומהותו ית', הרי אין לגביו ית' שום הגבלות, וממילא הי' הגילוי גם בדברים גשמיים ומוגבלים. וכפי שהתבטא לעין כל בנס של "מקום ארון אינו מן המדה".

בכך יובן מה שמקום עליית התפילות הוא דרך קודש הקדשים דווקא, כפי שנאמר "וזה שער השמים" (ויצא כח, יז ובפרש"י). וכן מה שאמרו חז"ל (ברכות ל, א) שהעומד בתפילה צריך לכוון עצמו לארץ ישראל, ולירושלים ולבית קדשי הקדשים (יעוין שם):

רוב תפילות בני אדם הן על צרכים גשמיים נחותים, שאין להם כל תפיסת מקום אצל הקב"ה, וממילא אינן יכולות להתקבל. ובכדי שיתקבלו התפילות, צריכות הן לעבור דרך קודש הקדשים. שם, מאיר עצמותו ומהותו של הקב"ה, שהוא נעלה מכל הגבלה, וממילא אין מצדו מניעה לקבל גם תפילות על דברים נחותים. ודרך קדשי הקדשים מקבל הקב"ה את תפילותיהם של ישראל, וממלא גם את צרכיהם הגשמיים.

"ואף כי הבית הזה?!"

על פי כל מה שנתבאר למעלה, תגדל שבעתיים התמיהה:

גילוי נעלה שכזה, מעצמותו של הקב"ה, הוא דבר מרומם מאוד, ובשביל לפעול גילוי שכזה צריכים לכאורה עבודה רוחנית נעלית. ואם כן, כיצד יתכן שהמקדש נבנה מדברים גשמיים נחותים, ודווקא כך נפעל גילוי עצמותו ית' ?!

והיא היא תמיהת שלמה המלך (מלכים א ח, כז): "הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך ואף כי הבית הזה?!"

הלא אפילו בעולמות הרוחניים הגבוהים ביותר, "שמים" ו"שמי השמים", אין שורה עצמותו ומהותו של הקב"ה; ודווקא ב"בית הזה", בבית המקדש העשוי מזהב כסף ונחושת וכיוצא בהם מדברים גשמיים, שם שורה עצמות אין סוף ב"ה?!

והמענה לתמיהה זו, רמוז בריש פרשתנו, "דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה":

מבואר בסה"ק (ראה תניא אגרת הקודש ס"ב), שהדרגות הרוחניות הנעלות, המה גילויים

לקראת שבת

יא

מצומצמים ממנו ית'. כל עולם רוחני נוצר על ידי צמצום ומיעוט האור מהעולם שלמעלה הימנו.

לעומת זאת, העולם הגשמי לא נוצר מצמצום הדרגה העליונה ממנו, אלא נברא באופן של "יש מאין".

ומבואר, שכוח נשגב זה, לברוא יש מאין, מצוי רק בידי עצמותו ומהותו ית', ואינו מצוי בשום דרגה רוחנית, אף לא בעולמות הרוחניים הגבוהים ביותר. רק עצמותו ית' "הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס המוחלט ממש, בלי שום עילה וסיבה אחרת קודמת ליש הזה" (תניא שם).

ומשום שהגשמיות נבראה בכוח עצמותו ית' דווקא, הרי הדברים הגשמיים מיוחדים בו ית' ביתר שאת מאשר בעולמות רוחניים. אלא שהתאחדות זו היא בהעלם מאוד, וכלפי חוץ אין ניכרת התהוותם מעצמותו ית'. וצריך לגלות זאת מן ההעלם אל הגילוי.

ועל כך רמז הכתוב "ויקחו לי תרומה", שכל ענייני התרומה הגשמיים, הם מעיקרם "ל", שמאחדים עמו ית'. אלא שצריך "ויקחו", לגלות את התאחדותם בעצמותו ית'.

מדוע הי' משה מתקשה בעשיית המנורה?

אמנם, בכדי לגלות את כח עצמותו ית' שבדברים הגשמיים, צריכים לנתנית כח מיוחדת, וכפי שנרמזו הדבר בסיפור עשיית מנורת המקדש:

אודות עשיית המנורה, אמרו חז"ל ש"הי' משה מתקשה בה", ולא ידע היאך לעשות המנורה, ואמר לו הקב"ה "השלך את הכיכר לאור, והיא נעשית מאלי" (תרומה כה, לא ובפרש"י).

תפקידה של המנורה הוא להאיר את חושך עולם הזה הגשמי, ולהיות "עדות . . לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל" (שבת כב, ב). ועל כך תמה משה רבנו, כיצד מנורה העשוי' מזהב גשמי יכולה להאיר באור הקדושה, ועד כדי כך, שעל ידה יומשך אור הקדושה בגילוי "לבאי עולם"?

על כך ענהו הקב"ה, שאכן אין בכוחו של אדם לגלות את כח עצמותו ית' שבדברים הגשמיים. דבר זה הוא ביכולת השי"ת בלבד, אלא שהקב"ה נותן לבני ישראל את הכוח לגלות זאת, כאשר הם מקיימים את ציווי "ועשו לי מקדש".

וזהו מה שהשיב הקב"ה למשה: "השלך את הכיכר לאור", עליך רק לקחת את הזהב ולהשליכו לאש, ולקיים את ציווי השי"ת. ואזי, "היא נעשית מאלי", והקב"ה ישכין את מהותו ועצמותו בגשמיות במשכן ומקדש.

נמצא אם כן, שהשראת שכינת עוזו ית', וגילוי עצמותו ית', לא יתכנו בעולמות הרוחניים, שהלא "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך". ודווקא ב"בית הזה", שעשוי מדברים גשמיים, שוכן הקב"ה, כאשר יהודי עושה את התלוי בו, ככל אשר נצטווה.

מקדש בתוך הבית!

ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

בכל מקום שנאמר לי קיום לעולם ולעולמי עולמים... במקדש הוא אוצר ועשו לי מקדש

(כח, ח. ספרי בהעלתך יא, טז)

עה"פ "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"

אמרו "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחד מישראל" (אלשיך עה"פ קרוב לסופו. ועוד), דעל כל אחד לעשות משכן לו ית'. ועפ"ז יש לבאר מה ש"ועשו לי מקדש" - "קיים לעולם", כי קיומו אפשרי תמיד ע"י כל אחד בכל מקום ובכל זמן, ע"י שבביתו הפרטי קובע מקום לתורה ולתפלה, שבקביעת חדר או מקום מיוחד בבית לעבודת ה', יש "קיום" הענין ד"ועשו לי מקדש".

ומובן, דכשם שהוא בבית הכנסת, שאופן קביעותו הוא ע"י מעשה בניין - כן הוא בבית פרטי, שהכנת וקביעת מקום לעבודת ה' אינה רק ההחלטה לקבוע מקום לתפילתו ולתורתו, אלא בעיקר ע"י מעשה של בניין וכיו"ב, כגון ע"י בניין ועשיית ארון ספרים לתורה, ושלחן שעליו לומדים ומתפללים, וכיו"ב.

והנה, מצינו במקדש שהיו בו כל שלשת העמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמילות חסדים (אבות פ"א מ"ב): תורה - הארון והלוחות, וגם הר הבית נקרא "הר המור" ע"ש "שיצא ממנו הוראה לישראל" (תענית טז, א. ועוד) - מסנהדרין שהיו יושבים בלשכת הגזית. עבודה - עבודת הקרבנות שהיו במקדש, וגם הבית הוא "ביתי בית תפלה יקרא גוי", גמ"ח - בבית המקדש ה' לשכת חשאי, שהיו "נותנים לתוכה בחשאי וענים כו' מתפרנסים מתוכה בחשאי" (שקלים פ"ה מ"ו).

ועד"ז הוא בה"ועשו לי מקדש" ש"בתוך כל אחד ואחד", דצ"ל בכל ג' הקיום, קביעת מקום לתורה ולתפלה, וכן לגמ"ח ע"י קופת צדקה והכנסת אורחים.

ויש להוסיף, דכשם שבבניין בית המקדש - "הכל חייבין לבנות ולסעד כו' אנשים ונשים"

(רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב), עד שגם הטפלין הביאו לנדבת המשכן (אדר"נ פ"א, א) - עד"ז הוא ב"ועשו לי מקדש" בביתו של כל אחד, שהוא דבר שאנשים נשים וטף יכולים לקיים, ע"י שקובעים מקום לתורה עבודה וגמ"ח.

להוכיח - "לשמי"

ויקחו לי תרומה

לי - לשמי

(כח, ב. רש"י)

בהעמק שאלה (על השאלות ריש פרשתנו) פירש ענין זה שמאחר שהדין הוא שתרומת המזבח לוקחים מהנדבנים גם בעל כרחם, הרי מעתה יתפרש "ויקחו לי - לשמי" על הגזברים, שעליהם לקחת את התרומה מהנדבנים "לשמי" (וכן פירשו האברבנאל והספורנו "ויקחו לי" דקאי על הגזברים).

ומזה יש ללמוד הוראה חשובה בעבודת האדם לקונו:

כאשר יהודי הולך להשפיע על זולתו לקרבו לתורה, ולקיים את מצות "הוכח תוכיח את עמיתך", עלול לחשוב לעצמו, הרי שאף שחשוב שיעבוד את קונו "לשמה" - לשם ה' ובלי פניות, אמנם זהו רק כאשר מדובר אודות עבודת האדם עם עצמו, אך בהשפעה על הזולת, חשוב רק המעשה בפועל - שהשני יניח תפילין או שיימנע מעשיית עבירות וכיו"ב, ולא נוגע מה הן כוונות המוכיח, שהרי "קבל את האמת ממני שאמרה" (פיה"מ הקדמה לאבות. הקדמה ל"מחיר יין"), ועל השני לקבל את תוכחתו גם אם אין כוונותיו טובות.

על כך באה ההוראה מתרומת המשכן, שלקחת הגזברים את התרומה, למרות שנותן התרומה עושה את זה "בעל כרחו" ושלא לשמה, מ"מ על המשפיע - הגזבר - לעבוד בענין זה "לשמה" ובלי פניות אישיות. וכאשר אצל המשפיע אין כוונתו "לשמי" אלא מעורבות בה פניות אישיות, הרי זה לא רק חסרון בעבודתו האישית של המשפיע, אלא גם השפעתו על הזולת יכולה להיפגע.

ה'תשס"ח

עיון ופולחן בסוגיות הפרשה

בגדר אמה טרקסין לשיטת הרמב"ם

סיק גדר מחודש לשי' הרמב"ם דהכותל שעשו בין קודש לקה"ק אינו רק בגדר מחיצה להבדיל או מסך כנגד הארון, אלא מקום ממש בפ"ע במקדש, ועפ"ז מיישב כמה קישויות ודיוקים בדברי הרמב"ם

והנה גם בבבלי יומא נא ע"ב ואילך דנו בענין אמה זו, וע"פ המתבאר שם עולה דלא היה ספק באופן הבנין, שבודאי היתה אמה נוספת בין כ' אמה דקה"ק למ' אמה דהקודש, והספק הוא רק בדין מקום זה, "קדושתיה אי כלפנים אי כלחוץ", ולהכי בבית שני (שלא היו יכולים לעשותו) כותל בבנין מצד גובה הבית כדלקמן) הילכך "עבוד שתי פרוכות" וביניהן אויר אמה טרקסין. ונמצא לפ"ז שלהבבלי לא הוסיפו כלום במדת הבנין מחמת ספק ורק שהוצרכו לעשות שתי פרוכות במקום הכותל.

אב"י הרמב"ם נקט כדברי הירושלמי ש"נסתפק להם אם עובי הכותל היה ממדת הקודש או ממדת הקדשים, לפיכך עשו כו' אמה יתירה בין הקדש ובין קדה"ק". ולכאורה צע"ג בשיטה זו,

כתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה פ"ד ה"ב: בבית ראשון היה כותל מבדיל בין הקדש ובין קדש הקדשים עביו אמה וכיון שבנו הבית שני נסתפק להם אם עובי הכותל היה ממדת הקדש או ממדת קדש הקדשים לפיכך עשו קדש הקדשים עביו עשרים אמה תמימות ועשו הקדש ארבעים אמה תמימות והניחו אמה יתירה בין הקדש ובין קדש הקדשים ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שני פרוכות אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהיה בראשון. ובכס"מ כתב גבי הספק דבית שני שהזכיר, דמקורו בירושלמי כלאים פ"ח ה"ד: אמה טרקסין מה מבפנים או מבחוץ כו' א"ר יוסי מן מה דכתיב "וארבעים באמה" כו' הדא אמרה מבפנים כו', והכתיב "ויעש את בית קדה"ק" כו' הדא אמרה מבחוץ. ע"כ.

הפרוכות יש קצת פחות מאמה), וא"כ אם אמה טרקסין כלחוצ' הרי "והבדילה" מתקיים בפרוכת הפנימית ואם אמה טרקסין כלפנים מתקיים שפיר בפרוכת החיצונה. אמנם, מדברי הרמב"ם "הניחו אמה יתירה בין הקדש כו' וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהיה בראשון", היינו אמה גמורה, מוכח דלא ס"ל כהתוס' שגוף הפרוכת המבדילה צריך להיות בשטח קודש הקדשים; ולדידה הדרא קושיית התוס' מאי טעמא לא עשו פרוכת אחת שעוביה אמה.

והנה בהמשך דבריו כתב הרמב"ם "אבל במקדש ראשון לא היתה שם אלא פרוכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרוכת לכם וגו'", ובכסף משנה שם פי' "נראה דלמשכן קרי מקדש ראשון דאילו בבית ראשון לא היה פרוכת אלא כותל".

וכבר הקשו (בהגהות הר"י עמדין לרמב"ם ועוד), דהא מקרא מלא דבר הכתוב בדברי הימים (ב ג, יד) "ויעש את הפרוכת", דגם בבית ראשון היתה פרוכת. וכן איתא להדיא ביומא נד ע"א ובפיה"מ להרמב"ם מדות פ"ד מ"ז. ויש שתירצו (עיי' עזרת כהנים מדות פ"ד מ"ז אות ב, ועוד) דפשיטא שגם הכס"מ ס"ל שלהרמב"ם היתה פרוכת לצניעות בפתח האמה טרקסין אלא דהכא עסקינן בפרוכת שמדין מחיצה, כמו בבית שני, דזה ילפינן מקרא ד"והבדילה הפרוכת לכם וגו'" כבמשכן, משא"כ בבית ראשון ההבדלה היתה ע"י כותל בנוי ומחיצה גמורה והפרוכת היתה רק משום צניעות, כדאיתא ברש"י מנחות צח ע"א, ולהכי לא הביא כאן פרוכת דבית ראשון (בניגוד לפרוכות דבית שני), ו"אבל במקדש ראשון

דממה נפשך: אם הוי שינוי בבנין, היאך היו רשאיין להוסיף אמה חדשה במדת הבנין, בין מ' של קודש לכ' של קודש הקדשים, והרי "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"; ואת"ל דזה לא הוי שינוי – שוב יקשה אמאי לא בנו כותל ממש בבית שני ורק עשו ב' פרוכות. דהנה, בבבא בתרא ג סע"ב איתא דהטעם שלא עבוד אמה טרקסין בכותל ממש, לפי שכותל דעובי אמה אינו יכול לעמוד בגובה של יותר משלשים אמה, ופרש"י בסוגיין דיומא "ולהוסיף על עוביה [כדי שיעמוד] א"א דכתיב הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל", אבל את"ל דלפי הרמב"ם הא דמוסיפים במדה בין הקדש וקדה"ק אינו שייך ל"הכל בכתב גו'", א"כ למה לא הוסיפו במדה ד"אמה יתירה" עוד בעובי הכותל עד שהיו יכולים לבנות כותל ממש.

ועוד צ"ע בשיטת הרמב"ם, דהנה התוס' ביומא הקשו מדוע הוצרכו לב' פרוכות ולא עשו פרוכת אחת שעוביה אמה, ותירצו דמשמע להו לרבנן פי' דקרא "והבדילה הפרוכת לכם בין הקדש גו'" שהצד החיצון של פרוכת המבדילה הוא קדש ומתחילת עוביה ולפנים הוא קדש קדשים (היינו דגופה של עובי פרוכת היא כבר מכלל מדת קה"ק) ולהכי לא מצי למיעבד פרוכת אחת שעוביה אמה ולאוקמה במקום אמה טרקסין, כי אם אמה טרקסין קדושתה כלחוצ' נמצא דעובי הפרוכת אינו במקומו, משא"כ בב' פרוכות ניחא, דחדא אוקמוה בתחילת מקום אמה טרקסין (היינו שתפסה מקצת מן האמה) והשניה היא בסוף האמה טרקסין ועוביה בתוך קדש הקדשים עצמו (ונמצא שבין

לדבר אחר שהיה במשכן ובמקדש – שמשמשת את קודש הקדשים במחיצה או שמגינה על הארון.

אמנם י"ל דלהרמב"ם שיטה אחרת בזה וס"ל דלא הרי אמה טרקסין שבמקדש כהרי פרוכת שבמשכן, דאף שהפרוכת אכן כשמה כן היא (ראה פרש"י פרשתנו כו, לא), שאין לה שם וגדר עצמי אלא משמשת רק כמחיצה או כמסך לדברים אחרים, מיהא אמה טרקסין שבמקדש יש בה גם גדר של מקום בפני עצמו במקדש, שהיא חפצא בפ"ע, אלא שאמה זו משמשת ג"כ להבדלה ומסך, היינו דזהו רק פעולתה אבל אינו מעצם גדרה. והכי משמע מזה שנקרא מקום זה בקראי בשם בפ"ע "דביר", כמבואר בסוגיין.

ובטעמא דמילתא יש לומר – ע"פ דברי הרמב"ם בריש הל' בית הבחירה "מ"ע לעשות בית לה' כו' ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והיה לפי שעה כו'", ונת' כבר במ"א (לקו"ש חט"ז תרומה ג, חכ"א תרומה א) שכוונת הרמב"ם בהדגשה זו (שהמשכן היה רק "לפי שעה") – שבזה הוא יסוד החילוק שמצינו בכמה דברים בין המשכן שעשה משה לבין בית המקדש, שהמשכן היה רק "לפי שעה" משא"כ בית המקדש הוא בית ובנין קבוע. ואכ"מ. ועד"ז בעניננו, דבמשכן שהיה רק בנין עראי הרי הדבר המבדיל בין הקודש וקודש הקדשים (ומגן על הארון) לא היה חלק מגוף הבנין, אלא רק "פרוכת", ששם זה מורה שאינו דבר קבוע בגוף הבנין, אלא מחיצה בשביל פעולת ההבדלה (או הגנה על הארון); משא"כ בבית המקדש, שהיה בנין קבוע

לא היתה שם אלא פרוכת אחת כו' כוונתו לפרוכת דמשכן שאף היא משום הבדלה. ועדיין צע"ק הצורך להזכיר הניגוד בין בית שני להמשכן בזה.

ולזה נראה לבאר בזה ביאור חדש בגדר אמה טרקסין לדעת הרמב"ם. דהנה, לענין פרוכת זו מצינו בקרא כמה לשונות, בציווי עשיית המשכן וכליו נאמר (פרשתנו כו, לג) "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש ובין קודש הקדשים", אבל בציווי הקמת המשכן נאמר (פקודי מ, ג) "ושמת שם את ארון העדות ופכות על הארון את הפרוכת". והיינו דב' ענינים איתנהו בה: מחיצה מבדלת בין הקודש ובין קודש הקדשים, ומסך על הארון.

ומעתה יש להסתפק בדין הפרוכת, איזה משני התשמישין הוא עיקר, ויש בזה נפק"מ גם לדין אמה טרקסין שבבית ראשון, דלפום ריהטא מאחר שמקום אמה זו היה במקום פרוכת דמשכן אלא שהיה בכותל בנוי, מסתברא שגם בו היו ב' ענינים אלה, מחיצה בין קודש ובין קודש הקדשים, וגם מסך על הארון. ונראה שבה נחלקו רש"י ותוס', דרש"י בסוגיין הביא מהירושלמי דפירוש תיבת "טרקסין" הוא "לשון פנים וחוצץ", ובתוס' כתבו "וי"מ מלשון טרוקו גלי שסגור היה לפנים הימנו הלוחות שניתנו בסיני", דלהפירוש שזהו "פנים וחוצץ" י"ל בפשטות שהוא מטעם שזהו כותל המפסיק בין פנים וחוצץ, קודש הקדשים וקודש, ולתוס' הוא (בעיקר) מטעם זה שהוא מסך על הארון. ומ"מ בין אם נאמר שעיקרה הוא מחיצה להבדלה ובין אם נאמר דעיקרה הוא להגין על הארון, עדיין, ענינה הוא שימוש הטפל

בית המקדש גופיה מחייב להניח אמה זו.

וזהו גם הטעם שלא עשו פרוכת אחת שעוביה אמה אלא "עשו שתי פרוכות אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל" – כי הכוונה בזה שעשו הפרוכות לא היתה (רק) לשם עשיית מחיצה והבדלה בין הקודש וקודש הקדשים, אלא לשם עשיית מקום ה"דביר". דבזה מבואר שפיר מה שעשו שתי פרוכות מב' הצדדים, שע"ז נתייחד מקום אמה זו בפני עצמו [וע"ד פירוש רש"י בסוגיין "ועבוד שתי פרוכות – לקלוט ביניהן אויר מקום המחיצה"]. משא"כ אם היתה רק פרוכת אחת (גם אם עוביה אמה), הרי נוסף ע"ז ש"פרוכת" הו"ע עראי כנ"ל, הרי ע"י פרוכת אחת שעוביה אמה לא נתייחד מקום זה כמקום נפרד בפ"ע.

וזהו גם סברת גוף הפלוגתא הנ"ל בין הרמב"ם והתוס' במקום פרוכות אלו, אי היתה ביניהן אמה שלימה או לאו, דהא לשיטת התוס' שענינן של פרוכות אלו הוא מצד "והבדילה הפרוכת גו'", וההבדלה צ"ל בפרוכת גופא, הרי הפרוכת החיצונה צ"ל דוקא במקום אמה זו, כדי "שמצד חיצון של פרוכת יהא קדש ומתחילת עוביה ולפנים יהא הכל קדש קדשים"; משא"כ לשיטת הרמב"ם, עיקר עשיית פרוכות אלו היתה לייחד מקומה של האמה טרקסין, וא"כ אדרבה, צ"ל "ביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהיה בראשון".

ובזה אתי נמי שפיר הא דלא עשו כותל רחב יותר בבית שני, אף שהניחו אמה יתירה (יותר ממקדש ראשון), כי גם

"היה כותל מבדיל כו' עביו אמה", ד"כותל" לאו דבר עראי הוא, אלא חלק מעצם הבנין. ויש על מקום זה שם בפני עצמו – "דביר".

ובסגנון אחר י"ל דהנה קדה"ק חלוק בקדושתו מכל חלקי הבית, שהיא גדר קדושה שלמעלה מכל מקומות המקודשים (עיי' בענין עשר קדושות – כלים פ"א מ"ז ואילך); וגדר קדושתו אינו רק עוד דרגא אחרת בקדושה, בדוגמא לשאר הקדושות שכ"א מהן מקודשת מדרגא שלמטה ממנה, אלא קדושתו מובדלת מכל הקדושות שלמטה הימנו (ודו"ק היטב בזה בל' המשנה דכלים שם). ולפיכך אין די בזה שההבדלה תהא רק ע"י מחיצה דכותל (כשאר ההבדלות בין ב' מקומות) אף שהוא דבר קבוע, ובעינן (בבהמ"ק שקדושתו קבועה) שיהיה דוקא מקום בפ"ע שהוא כעין "ממוצע" בין קודש וקודש הקדשים, ומקום זה הוא המבדיל ביניהם (ועיי"ע בחו"ב להל' בית הבחירה סימן כב, הביאור אמאי גם לטעם זה הדבר נצרך רק בביהמ"ק שהיה בנין קבוע).

ובזה יש לבאר, דהרמב"ם ס"ל, שגם בבית שני שלא עשו כותל, היו חייבים להניח אמה זו של מקום ה"דביר", שזהו אחד מגדרי "בית המקדש", שצריך להיות מקום בפ"ע – רוחב אמה – בין הקדש לבין קדש הקדשים. וענין זה מדויק בלשון הרמב"ם בהלכה זו, שכתב "ולא בנו כותל בבית שני אלא עשו שתי פרוכות אחת מצד קדש הקדשים ואחת מצד הקדש וביניהן אמה כנגד עובי הכותל שהיה בראשון" – דלכאורה אריכות לשון הרמב"ם "כנגד עובי הכותל" שהיה בראשון" היא ייתורא דלישנא – אלא שבזה בא ללמדנו, דגדר

הרמב"ם ס"ל שלא הותר להם להוסיף סתם ברוחב הבנין; אלא שבנוגע לאמה זו, כיון שהיו חייבים לעשות מקום קבוע של אמה בין קודש וקודש הקדשים, ולא היו יכולים לעשותו ממדת הקודש או ממדת קודש הקדשים (כבבית ראשון) כי "נסתפק להם אם עובי הכותל היה ממדת הקדש או ממדת קדש הקדשים" [ואם יעשוהו בקודש או בקדה"ק, אפשר שהם מגרעים ממקום הקודש או ממקום קודש הקדשים] – היו מוכרחים מצד דינו ד"אמה טרקסין" להניח "אמה יתירה".

ומעתה מבואר לנו היטב גם סיום דברי הרמב"ם "אבל במקדש ראשון [דהיינו המשכן, לפירוש הכסף משנה] לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד שנאמר והבדילה הפרכת לכם וגו'", שבזה כוונתו להדגיש שעשיית שתי הפרוכות בבית שני הוא (לא עשיית הבדלה בין קדש וקדה"ק, אלא) ייחוד מקום האמה טרקסין, שלכן הוצרכו לעשות בבית שני שתי פרוכות דוקא, דלא כ"במקדש ראשון – המשכן – (ש)לא היתה שם אלא פרכת אחת בלבד [כיון שגדר פרוכת המשכן הוא כמון שנאמר והבדילה הפרכת לכם וגו'"].

בית הכנסת – קדושתו ומטרתו

לדעת שפתוח הבית הכנסת לעתים תכופות ביותר, ובטח ידוע לו הדרישה בדורות שלפנים והשאיפה שבית הכנסת יהי פתוח כל היום וכל הלילה בכדי שתדע כל הסביבה שכאשר ישנם כמה דקות פנויות יש להיכנס לד' אמות של תפלה, להביט בספר וכו'. וגודל הענין ברוחניות, ואפילו בהשפעה בחיי היום יומיים ראינו ורואים במוחש.

(אגרות קודש ח"ב עמ' פב-ג)

עוסקים בקודש

במענה למכתבו . . בו כותב ראשי פרקים ממה שעבר עליו, ואשר עתה הוא משמש בקדש בבית הכנסת . . בטח שמע את פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שאמר בשם הצמח-צדק בפנייתו לשמש - "קרא לְשִׁמְשׁ וְיִזְרַח אֹר" - קרא לְשִׁמְשׁ וְיִזְרַח אֹר" - "קרא מו"ח אדמו"ר, ששמש בית הכנסת עבודתו - עבודה הפנימית - צריכה להיות לסייע שיתפללו בלבביות, שילמדו כדבעי, שיאמרו תהלים לאחר התפילה, וירחיבו את שיעורי הלימוד וכו', שאז נעשה אור בבית הכנסת. ומדתו של הקב"ה מדה כנגד מדה, שכאשר מאירים את המקום שהקב"ה קורא לו בית תפילה, הקב"ה מאיר את הבתים של אלו המשתדלים בזה. וכמבואר בכמה ספרים...

(תרנ"ט מאגרות קודש ח"א עמ' קיח)

שמעתי מעסקנותו הטובה למען בית הכנסת, בפרט בתור גזבר, ובוודאי מנצל השפעתו שהי' בית-כנסת ראוי לשמו, וזה שער השמים, בו אחינו בני ישראל שופכים ליבם כמים, לאביהם שבשמים, ובכל יום אומרים פעמיים, שמע ואהבת ככל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך. וגם שיהי' לא רק בית תפילה בקידה, אל גם בית מדרש לתורה בשקידה, בשיעורים קבועים ונכונים, כמנהג מימים קדמונים.

וזכות הרבים יעמוד לו, לשוב מהרה לאיתנו, ולעמוד על כנו, ולהמשיך עבודתו, לעשות רצון קונו, מתוך בריאות נכונה, כהנה וכהנה.

(אגרות קודש ח"ב עמ' כט)

מקום תפילה ומקום לימוד

...[יהי רצון ש]בית הכנסת החדש ישמש הן בתור בית-הכנסת והן בתור בית-מדרש - שם קדושה והתרוממות רוח באים לביטויים המלא, הן בתפילה בחמימות וחיות חסידית, הן בלימוד תורה, נגלה וחסידות, ולכל לראש ההלכות והדינים הנוגעים לחיי היום יום, בהתאם לעיקרון היסוד של חכמים ז"ל, שהעיקר הוא קיום המצוות בפועל.

...בכל הדורות, ובמיוחד בתקופתנו, בית כנסת על טהרת הקודש, הינו יסוד היסודות לקיום התורה והמצוות, עבור הכלל ועבור הפרט.

(תרנ"ט מאגרות קודש ח"ב עמ' לב-ג)

בנועם נודעתי . . מהקביעות עתים בלימוד תורתנו הקדושה ברבים בבית הכנסת . . וגודל הענין דלימוד שיעורי תורה בבית הכנסת בוודאי אין דורש אריכות, שהרי מבואר הוא בכמה מקומות . . ולא באתי אלא לזירז ולהעדיף על פי מאמר חז"ל אין מזרזין אלא למזורזין, זירזו בהשתדלות להרבות מספר המשתתפים בשיעורי לימוד בתורה, בנגלה בתורה ובפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות, וכן להשתדל לכלול כל מתפללי בית הכנסת בזה...

(אגרות קודש ח"ב עמ' קכא)

...ויש לקשר האמור גם בפרשת שבוע זה, פרשת תרומה לה', לבנין המקדש והמקדש דאיברי משכן, אשר ענינים - כדברי רז"ל - מקום תפלה ועד אשר כל התפלות מכוונות לקדש הקדשים: מקום הארון - הוא ענין לימוד התורה...

(אגרות קודש ח"ב עמ' קח)

בית כנסת פתוח

...מה שכותב שאין מנין בבית הכנסת בערב, כדאי הי' להשתדל לתקן זה, כי אין זה רק השאלה דתפילה בציבור, אלא גם הקביעות והאיתנות של בית הכנסת אשר הבעלי-בתים והשכנים וכו' צריכים